

te: „ez a németben egyszerűbb és világosabb: „Du übersinnlicher, sinnlicher Freier.“ Talán a Dóczi megoldása is jobb: „Oh! testföletti, testies imádó.“ Vagy Goethének e híres, udvariatlan sora is: „Im Deutschen lügt man, wenn man höflich ist“ — Kozmánál némileg elbágyad: „Ha volt finom német, hazudott.“

Egy-két végzetes sajtóhiba is éktelelenti a szöveget, de nem sok; ezeket az új kiadásban gondosan ki kell gyomlálni. Legmulatságosabb közülük az, hol Lynceus toronyór Philemon s Baucis házának égését esetelve, így szól: „Hegyes lángnyelv kígyóz ottan, S már fel az orromra hajt“ (e h.: oromra).

Ugyancsak az új kiadásra vár, hogy a szöveg alatt a legszükségesebb jegyzeteket ne takarítsa meg, mint ez a mostani — különben igen szép és izléses — kiadás. Nem gondolom szükségesnek, hogy a jegyzetek a szöveget kétszeresére duzzassák. Az ilyen agyonjegyzetezett kiadás csak elriasztja a naivabb olvasót. De viszont éppen e naivabb olvasótól azt sem kívánhatjuk, hogy egyes igen homályos szimbolumokat a legesekélyebb felvilágosítás nélkül önmagától kitaláljon. Milyen kevesen tudják pl. még azt is, hogy a II. rész gyászéneke Byront siratja. Igaz, hogy a tájékozatlan olvasó nyilván elfogadja Euphorion búcsúztatójául is, legfeljebb egy kicsit csodálkozik, hogy „főrangú ősök sarjá“—ról hall énekelni. Az *Anyák* szimbolumát sem igen sokan fogják megérteni pár szavas útbaigazítás nélkül. Vagy hová tegye a legtöbb olvasó az ilyen sort: „A szent láb tette jogba a császárt“? Pedig a fordítás itt hü, csak azt mondaná meg egy jegyzet, hogy a „szent láb“—on a pápa szent saruját, helyesebben: magát a pápát kell értenünk!

Nem kételkedünk benne — sőt igaz szívvel óhajtjuk —, hogy Kozma gyönyörű műve még új meg új kiadásra kerül. Akkor alkalom nyílik a jegyzetek hiányának kipótlására is.

Addig pedig örülünk a remeknek úgy, amint most előttünk van és hálaság vagyunk azért, amennyit kaptunk. Mert valóban ritka értéket kaptunk, százszor különbet sok olyanánál, melyet „irodalmi esemény“—nek szokás kikürtölni. Mi boldogan látjuk, hogy egy-egy hűhő

nélkül való, nemes jelentkezés formájában szoktak az irodalom valódi eseményei beköszönten, s hogy ilyen események időnkint mindig jelentkeznek is. Rédey Tivadar.

Szent Ferenc fiai hazánkban. A magyarországi szerzetesrendek közül legelterjedtebb volt Assisi szent Ferenc rendje. A krisztusi szegénység alapján állva, a magyarok szeretetét is egy-kettőre elnyerték. A városi szegény lakosság lelki életének művelése és gondozása által a magyar kultúra előmozdításához nagyban hozzájárultak. A ma is virágzó és közkedveltségnek örvendő ferencesek immár megérhették azt az örömet, hogy a benedekrendűek, ciszterciták, domonkosok stb. története mellett az ő érdemei, hazánk sorsával annyira összefüggő és szenvedésekben is bővelkedő tevékenységük is közismertté válik. Nemrégiben jelent meg ugyanis a M. Tud. Akadémia kiadásában Karácsonyi Jánosnak, az ismertevű történettudósnak tollából: Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig című munka I. kötete, melyből a rend hazánkban ismert hajtásai közül a Sz. Máriáról elnevezett mariánusok és az Údvözítő nevét viselő salvatoriánusok történetét ismerhetjük meg.

Magyarország földrajzi helyzeténél fogva az lett volna természetes, hogy Dalmácian és Horvátországon keresztül lépjünk velük összeköttetésbe. De az 1218-ban megkísérelt expedíció a horvát pásztorok kegyetlenkedésén meghiúsult. Németországból a Duna völgyén át érkeznek hozzánk Szent Ferenc fiai, kik a német és az olaszoknak hívott franciák (vallonok) lakta városokban a legszívesebb fogadtatásra találnak. Elterjedésük gyorsan és annyira örvendetesen haladt, hogy kolostoraiknak száma miatt már 1238-ban elválasztották a magyarországi ferencrendűeket a németországiaktól és külön rendtartományba osztották be őket. Természetes dolog, hogy a saját kézimunkából és alamizsnából élő ferencesek itteni tevékenykedése a sajátjövédelmi forrásaikat féltő világi papság ellenszenvével találkozott és az ebből folyó torzsalkodásoknak csak a pápák vetettek véget. A többi ferencrendűek közül őket, a mariánu-

sokat illeti az elsőség: gyors terjeszkedésüket és változatos sorsukat jelzik a következő adatok: 1276-ban 43, 1379-ben 50, 1533-ban 37, 1594-ben 4, 1711-ben 22 kolostorban hirdetik Isten igéjét. Az ő nevükhöz fűződik a tatárok és kúnok térítése. A XV. században már saját testvéreik, a salvatoriánus ferencrendűek ellen kell védekezniök. A XVI. századi török veszedelem, a protestantizmus terjedése és az ellenkirályok versengése nagyon befolyásolja sorsukat és a század végére kolostoraik száma 4-re olvad le. Társaikkal, a salvatoriánusokkal együtt vállaltva munkálkodnak a XVI. és XVII. századi társadalmi erkölcsletelenségek kiirtásán: különösen nagy érdemeket szereztek e korban a hit hirdetés terén. A mariánusok általános története után az egyes kolostorok részletes történetét adva, áttér a salvatoriánusok munkásságának általános ismertetésére.

A Bosznia pataren lakosságának megtérítésére vállalkozó ferencrendűek nemcsak Boszniában, hanem a XIV. század folyamán Bulgáriában is alapítanak kolostorokat. Tartományilag a boszniai vicariátushoz tartoznak. De a kolostorok számának növekedésével már 1448-ban V. Miklós pápa idejében két részre osztják és vicariátus és a Magyarországon a Száván innen levő kolostorok élére külön magyar vicáriust állítanak. A mariánusoknál sokkal nagyobb közkedveltségnek örvendenek, mert a szegénységet illetőleg sokkal szigorúbban megtartják Szent Ferenc szabályait. Délről indulnak ki, végül a török előnyomulás őket is a felvidékre szorítja. Különös érdemük, hogy a mohácsi vész előtt főleg ők fáradoztak a magyarországi pogány lakosság megtérítésén. A török hódoltság idejében pedig elhagyta a magyar népet földesura, papja, csak a szürke ruhájuk után cseri barátoknak hívott salvatoriánusokat találjuk velük. Terjeszkedésük miatt a mariánusoktól sok zaklatásban részesülnek, s a vallásháborúk is sok szenvedést hoztak számukra; meggyőződésükért sokan fizettek életükkel. A Magyarország északi részébe szorult salvatoriánusokra magyar nemzeti szempontból nagy csapás volt Lazari Antal tejhatalmú biztos rendelete (1689 júl. 24.) az ú. n. „decretum Lazarinum“.

mely a mariánusok és salvatoriánusok közti ellentétek végleges rendezésével megvonta terjeszkedésük határát. A Szokolca, Galgóc és Vác vonalától délre eső kolostorokat a mariánusoknak, az északra és keletre esőket pedig a salvatoriánusoknak ítélte oda, miáltal ez utóbbiaknál tág tér nyílt a tót befolyás érvényesülésére.

Karácsonyi János pártatlan történeti hűséggel vázolja a ferencsek történetét: nem hallgatja el a rendben mutatkozó hibákat, s hosszasan vázolja az azok megszüntetésére irányuló törekvéseiket. Örömmel várjuk a többi köteteket, melyek a Stephanita, Ladislaita, bosnyák-horvát rendtartomány, majd az enyhébb szabályú minoriták és a szigorú kapucinusok tevékenységét lesznek hivatva elénk tárni.

Lukcsics Pál.

A honfoglalás kori Magyarország.
A Magyar Nyelvtudomány Kézikönyvének újabb füzeté van előtünk: „A honfoglalás kori Magyarország.” Írta: Melich János.

Negyedszázada mindig esemény, — még pedig rendszeren egyszerre több tudomány számára is —, ha Melich munkásságának valamely eredményével a nyilvánosság elé lép.

Rendkívül eredeti szellem, melyben szakadatlanul forrnak a problémák és ezekből áradó bőségben kristályosodnak ki a megoldások. Ritka bátorság jellemzi. Sohasem riad vissza attól, hogy gyakran első pillanatra talán meglepő magyarázataival előálljon. És részben saját, részben mások további kutatásai mindenkor a merész úttörőnek adnak igazat. Bátorságának kétségbevonhatatlanul oroszlánrésze van abban, hogy a nyelvtudomány nálunk ma nemcsak hogy európai színvonalon áll, de nem egy téren a külföld elismerése szerint is vezető szerepet játszik. A célokban romantikus. Romantikus rajongással hiszi, hogy előbb-utóbb be tudunk hatolni ősi nyelvfejlődésünk titkaiba, és ezeken keresztül megtaláljuk nyitját multunk számtalan rejtélyének is. S ő, a célok romantikusa, az eszközökben: a kutatás és kritika módszereiben izzig-vérig realista; realizmusában kérlelhetetlenül szigorú önmagával és másokkal szemben egyaránt.